

ECONOMICS

ЕКОНОМІКА

УДК 336.7

ВПЛИВ СВІТОВИХ ФІНАНСОВИХ КОЛИВАНЬ НА СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Наталія Блащук-Дев'яткіна

Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, Україна

Резюме. Розглянуто вплив світових фінансових коливань на стабільність банківської системи України. Зокрема, проаналізовано вплив основних світових фінансових коливань на банківську систему України, що показало її залежність від глобальних тенденцій та вразливість до змін. Досліджено коливання валютних курсів протягом 2019–2024 рр. як одного з найбільш впливового чинника на банківську систему України. Це дало змогу побачити, що банківська система зазнала значного тиску від глобальних факторів (пандемія covid-19), та від внутрішніх (війна). Обидві кризи суттєво посилили валютні ризики, що призвело до девальвації національної валюти. Це створило значні виклики для банківського сектора, особливо в умовах підвищеної волатильності валютних курсів, що підірвало стабільність банків. Додатково досліджено регуляторні вимоги, які регламентуються НБУ, а саме показники валютної позиції та валютного ризику системно важливих банків України протягом 2022–2024 рр. На основі цього було визначено, що системно важливі банки України адаптуються до змін на міжнародних фінансових ринках та покращують свої показники стійкості, що допомагає їм зберігати стабільність в умовах світових фінансових коливань. Досліджено рівень інфляції в Україні за останні 5 років. Спостерігається високий рівень інфляції протягом аналізованого періоду, що є значним викликом для банківської системи України, вимагаючи від банків ефективного управління ризиками, адаптації до нових економічних умов і активного використання інструментів хеджування валютних і процентних ризиків. Стабільність і розвиток банківської системи значною мірою залежать від обсягів міжнародних торговельних потоків, тому проведено аналіз зовнішньоторговельного балансу України протягом 2019–2023 рр., що показав щорічне від'ємне сальдо та зростання частки сальдо зовнішньоторговельного балансу в номінальному ВВП України. Також визначено рекомендації для захисту від негативного впливу світових фінансових коливань. Упровадження цих заходів допоможе банківській системі України зменшити вплив світових фінансових коливань і забезпечити стабільність у періоди економічної невизначеності.

Ключові слова: банківська система, світові фінансові коливання, валютні коливання, валютний курс, інфляція, міжнародні торговельні потоки, номінальний ВВП.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.06.007

Отримано 16.08.2024

UDC 336.7

THE INFLUENCE OF GLOBAL FINANCIAL FLUCTUATIONS ON THE STABILITY OF THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE

Nataliia Blashchuk-Deviatkina

Ivan Franko Lviv National University, Lviv, Ukraine

Summary. The article examines the influence of global financial fluctuations on the stability of the banking system of Ukraine. In particular analyzes the impact of the main world financial fluctuations on the

banking system of Ukraine, which showed its dependence on global trends and vulnerability to changes. Fluctuations in exchange rates during 2019–2024 were studied as one of the most influential factors on the banking system of Ukraine. This made it possible to see that the banking system was under significant pressure from global factors (the covid-19 pandemic) and from internal factors (the war). Both crises significantly increased currency risks, which led to the devaluation of the national currency. This created significant challenges for the banking sector, especially in the conditions of increased volatility of exchange rates, which undermined the stability of banks. In addition, the regulatory requirements regulated by the National Bank of Ukraine, namely, indicators of currency position and currency risk of systemically important banks of Ukraine during 2022–2024, were investigated. Based on this, it was determined that systemically important banks of Ukraine adapt to changes in international financial markets and improve their stability indicators, which helps them maintain stability in the face of global financial fluctuations. The level of inflation in Ukraine over the past 5 years has been studied. A high level of inflation was observed during the analyzed period, which is a significant challenge for the banking system of Ukraine, requiring banks to effectively manage risks, adapt to new economic conditions, and actively use currency and interest rate risk hedging tools. The stability and development of the banking system largely depend on the volume of international trade flows, therefore, an analysis of the foreign trade balance of Ukraine during 2019–2023 was conducted, which showed an annual negative balance and an increase in the share of the foreign trade balance in the nominal GDP of Ukraine.. Recommendations for protection against the negative impact of global financial fluctuations are also defined. The implementation of these measures will help the banking system of Ukraine to reduce the impact of global financial fluctuations and ensure stability in periods of economic uncertainty.

Key words: banking system, world financial fluctuations, currency fluctuations, exchange rate, inflation, international trade flows, nominal GDP.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.06.007

Received 16.08.2024

Постановка проблеми. Проблема впливу світових фінансових коливань на стабільність банківської системи України є актуальною в умовах глобалізації та інтеграції національної економіки у світову фінансову систему. Світові фінансові кризи, зміни на міжнародних ринках капіталу, коливання валютних курсів та інші глобальні економічні процеси мають значний вплив на українські банки. Залучення зовнішніх запозичень робить їх вразливими до змін у вартості фінансування та доступності ресурсів. Це, у свою чергу, може призвести до зниження ліквідності та платоспроможності банків, що ставить під загрозу стабільність усієї банківської системи країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз впливу світових фінансових коливань на банківську систему України досліджують дедалі більше вчених-економістів. Серед вітчизняних науковців варто відзначити Березовика В. М., Свистуна А. О. та Хмеловського Т. Г., які у своїх працях досліджують вплив глобальних фінансових тенденцій на стабільність банківського сектора України [1]. Мещеряков А., Боденчук Л., Ліганенко І., Рибак О., Лобунець Т. розкривають тенденції розвитку банківської системи України в умовах воєнних дій та глобалізаційних упливів [2]. Харабара В., Грешко Р., Харабара В. у своїх дослідженнях визначили перспективи впровадження світового досвіду в банківську сферу [4]. Крилова О. В., Маковін І. В. визначають у своїх працях вплив глобальних криз, зокрема пандемії covid-19 та воєнних дій на території України, на кредитування українськими банками економічної діяльності суб'єктів [14]. Руцишин Н. М., Пелех О. Р., Козак А. Р., Криворучко Н. М. окреслили напрями розвитку банківської системи України в сучасних умовах і досліджували зміни стабільності та стійкості вітчизняної банківської системи під час війни [13].

Оскільки війна вносить свої корективи та швидко змінюються умови функціонування банків, то розвиток цієї теми потребує подальшого дослідження.

Мета дослідження. Визначити вплив світових фінансових коливань на стабільність банківської системи України.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети визначено такі наукові завдання: проаналізувати вплив основних світових фінансових коливань на банківську

систему України; виділити світові фінансові кризи, що мають значний вплив на вітчизняні банки; дослідити найвпливовіші показники: коливання валютних курсів, рівень інфляції та міжнародні торговельні потоки; проаналізувати динаміку офіційного середньорічного курсу гривні щодо іноземних валют 2019–2024 рр.; провести оцінювання впливу валютних коливань на діяльність вітчизняних банків у розрізі регуляторних вимог, які регламентуються НБУ по системно важливих банках України; дослідити рівень інфляції в Україні 2019–2024 рр.; провести аналіз міжнародних торговельних потоків України.

Для вирішення поставлених завдань використано такі методи: аналіз, синтез, індукція, аналогія, метод логічного узагальнення, порівняння, графічні, табличні, статистичні методи.

Виклад основного матеріалу. Сучасна світова економіка відзначається значними фінансовими коливаннями, що створює нові можливості та додаткові ризики для банківських установ у різних країнах, включно з Україною. Зокрема, зростання обсягів міжнародної торгівлі та капіталовкладень відкриває нові перспективи для українських банків, сприяючи розширенню спектра фінансових послуг і збільшенню обсягів операцій. Однак це також збільшує ризики, пов'язані з можливістю швидкого поширення фінансових криз і нестабільності з інших ринків. У таких умовах банківська система України все більше залежить від зовнішніх економічних факторів, що робить її вразливою до світових коливань.

Світові фінансові коливання спричинені різними факторами, такими, як валютні коливання, зміни в процентних ставках провідних економік, коливання цін на енергоресурси, фінансові кризи в окремих регіонах та інші. Вплив цих подій може поширюватися через фінансові ринки, змінюючи вартість активів, потоки капіталу та обмінні курси валют.

Проаналізуємо вплив основних світових фінансових коливань на банківську систему України (рис. 1).

У сучасних умовах глобалізації український банківський сектор стикається з підвищеною взаємозалежністю з міжнародними фінансовими ринками. З одного боку, зростання міжнародної торгівлі відкриває нові можливості для українських банків, з іншого, – збільшує їхню вразливість до зовнішніх шоків [1].

Зміна глобальних фінансових потоків та зростання ролі країн, що розвиваються, вимагає від банків адаптації до нових умов конкуренції та перерозподілу капіталу. Це створює як нові можливості для зростання, так і виклики, зокрема потребу в підвищенні ефективності управління активами та фінансових стратегій.

Світові фінансові кризи підкреслюють важливість ефективного управління ризиками. Банкам потрібно мати достатні резерви ліквідності та плани реагування на кризові ситуації, а також управляти кредитними ризиками, які можуть зростати під час економічних криз.

Міжнародні регуляторні зміни, які встановлюють нові вимоги до адекватності капіталу та ризик-менеджменту, підвищують витрати на відповідність, але також зміцнюють стійкість банків до глобальних викликів. Інвестування в дотримання регуляторних вимог є важливим для довготривалої стабільності банківської системи [1].

Війна на території України, в свою чергу, дестабілізує економічну ситуацію, що призводить до зниження довіри інвесторів, відтоку капіталу, підвищення інфляції та валютних коливань. Це підвищує кредитні та валютні ризики, створюючи додаткові труднощі для банківської системи. Нестабільність в Україні, разом із глобальними коливаннями валютних курсів, збільшує валютні ризики для банків, що має наслідки для їхніх валютних позицій та витрат на обслуговування зовнішнього боргу [2].

Війна і світові коливання в сукупності підвищують ризики для банківської системи через зростання дефолтів, погіршення платоспроможності позичальників та зниження ринкової вартості активів. Це ставить під загрозу стабільність банківської системи й вимагає додаткових резервів. Загалом ці фактори взаємодіють і посилюють один одного, створюючи складний комплекс ризиків для банківської системи України.

При аналізі впливу світових фінансових коливань на банківську систему України проаналізуємо найвпливовіші показники: коливання валютних курсів, рівень інфляції та міжнародні торговельні потоки. Ці фактори мають ключове значення для стабільності та ефективності роботи українських банків, оскільки вони значно впливають на фінансові показники та загальний економічний стан країни [5].

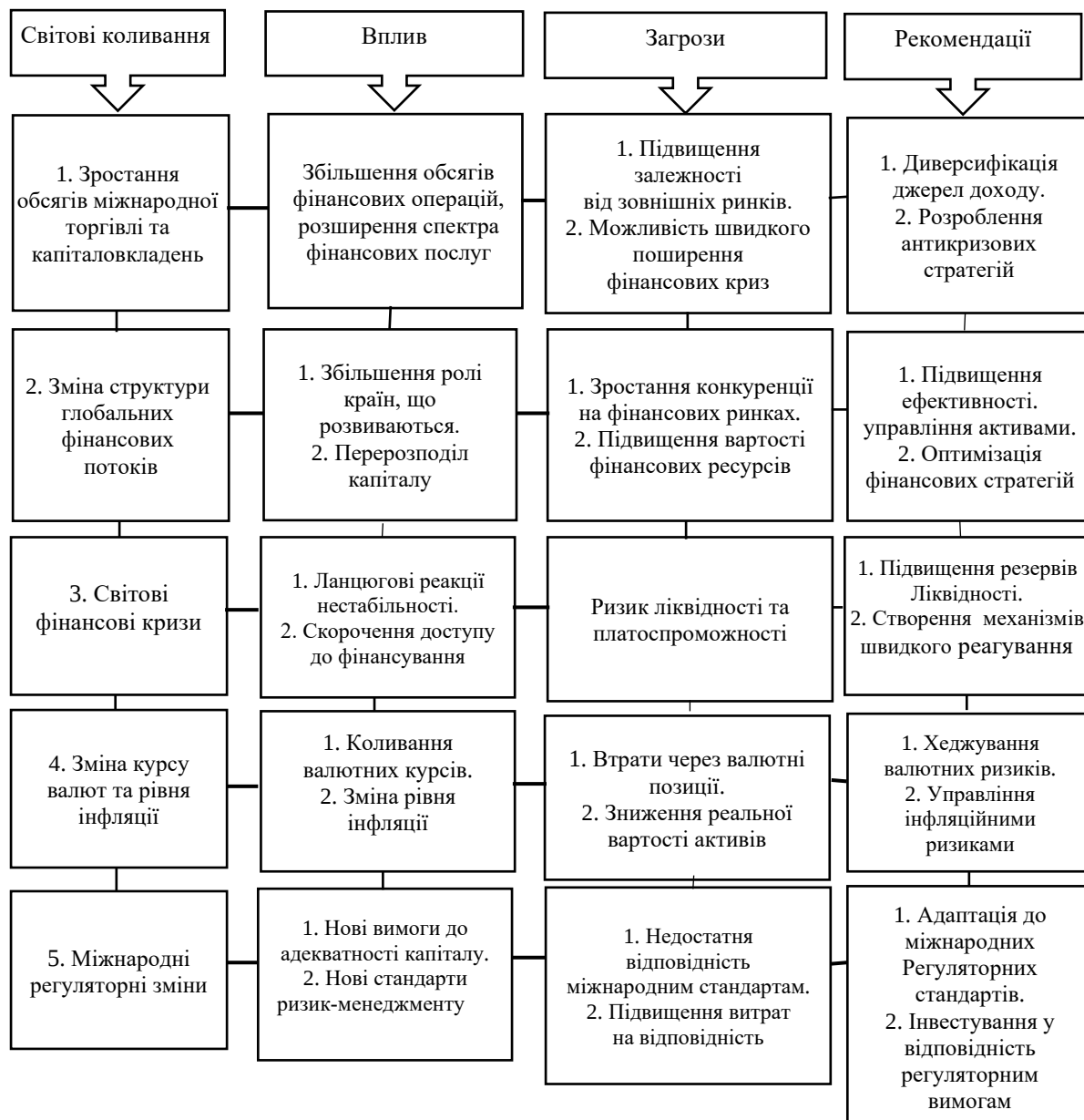

Рисунок 1. Вплив світових фінансових тенденцій на банківську систему України

Джерело: складено авторами за даними [3, 4].

Одним з найвпливовіших світових коливань на банківську систему України є валютні, оскільки вони створюють додаткові ризики для банків, особливо тих, які мають

значні зобов'язання в іноземній валюті. Девальвація національної валюти підвищує боргове навантаження, що може призвести до фінансових втрат і зниження платоспроможності. Знецінення активів, особливо фінансових інструментів, негативно впливає на капітальну адекватність банків, знижуючи їх стійкість до фінансових шоків. Зниження довіри інвесторів і вкладників під час криз викликає відтік депозитів, що ускладнює ситуацію з ліквідністю і може призвести до паніки серед населення. Щоб подолати ці виклики, банки повинні впроваджувати стратегії диверсифікації джерел фінансування, оптимізації витрат, хеджування валютних ризиків і підвищення прозорості своєї діяльності [6].

Останні роки характеризуються постійними коливаннями курсу гривні (рис. 2), що завдало значного удару по економіці, рівню життя населення та банківській системі зокрема.

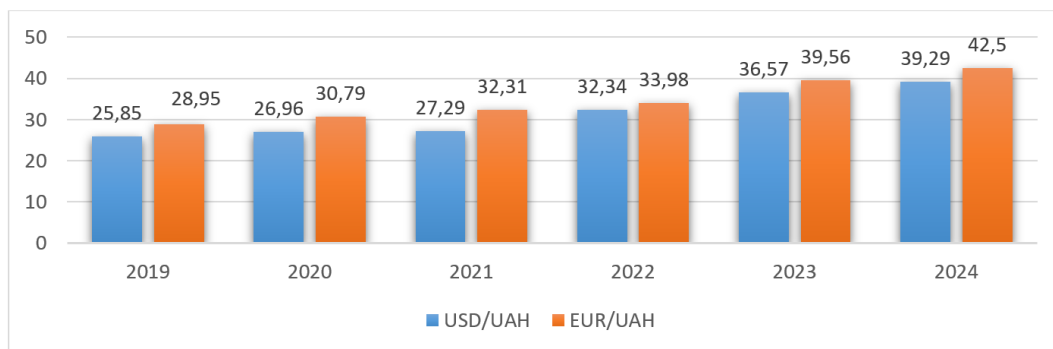

Рисунок 2. Динаміка офіційного середньорічного курсу гривні щодо іноземних валют 2019–2024 рр.*

Джерело: складено авторами за даними [7].

Аналіз динаміки курсів долара і євро протягом 2019–2024 років вказує на значну девальвацію гривні, особливо після 2022 року. Зростання курсів валют відбувалося поступово протягом 2019–2021 років, але з 2022 року, після початку війни, темпи знецінення гривні різко прискорилися. Це можна пояснити кількома факторами:

Поширення пандемії коронавірусу протягом 2019–2022 років спричинило економічну невизначеність, що вже тоді послабило гривню. Курс долара зріс із 25,85 грн у 2019 році до 27,29 грн у 2021 році, а курс євро – з 28,95 грн до 32,31 грн за той самий період. Це відображає загальне зниження економічної активності, збільшення державних витрат і відтік капіталу.

Війна призвела до різкого погіршення економічної ситуації в країні. У 2022 році курс долара зріс до 32,34 грн, а курс євро до 33,98 грн, і цей тренд продовжився в 2023–2024 роках, коли курс долара досяг 39,29 грн, а євро – 42,5 грн. Значне знецінення гривні зумовлене військовими витратами, відтоком капіталу, скороченням експорту та зростанням зовнішнього боргу.

Зміни у вартості гривні відносно основних іноземних валют суттєво впливають на українські банки. Більшість кредитів і депозитів в Україні номіновані в іноземній валюті, що створює значні валютні ризики. Падіння курсу гривні призводить до збільшення вартості обслуговування боргів для клієнтів банків, що, в свою чергу, спричиняє зростання частки проблемних кредитів і зменшення ліквідності банків.

Дані свідчать про те, що українська економіка та банківська система зазнали значного тиску як від глобальних факторів (пандемія covid-19), так і від внутрішніх (війна). Обидві кризи суттєво посилили валютні ризики, що призвело до девальвації національної валюти. Це створює значні виклики для банківського сектора, особливо в умовах підвищеної волатильності валютних курсів, що підриває стабільність банків.

Для оцінювання впливу валютних коливань на діяльність вітчизняних банків, варто дослідити регуляторні вимоги, які регламентуються НБУ. Розглянемо показники системно важливих банків (свб) України (табл. 1).

Таблиця 1. Показники валютної позиції та валютного ризику системно важливих банків України 2022–2024, %*

Банк	Роки	ЛІЗ-1	ЛІЗ-2	LCR _{вв}	LCR _{ів}	NSFR
АТ «Укрексімбанк»	01.01.2022	0,3812	0,7044	193,2113	163,3814	122,0130
	01.01.2023	0,5038	1,4002	176,7306	312,6368	139,0552
	01.01.2024	0,7884	0,1957	271,617	488,1999	202,2366
АТ «Райффайзен Банк»	01.01.2022	1,4973	0,4076	219,0838	318,1802	122,3173
	01.01.2023	3,2731	0,1663	305,9589	333,6871	171,8394
	01.01.2024	3,7401	0,5524	228,6414	234,9970	198,9144
АТ «ТАСКОМБАНК»	01.01.2022	5,2585	0,0001	197,9569	157,8147	129,5323
	01.01.2023	0,4602	1,5060	221,0604	308,3153	124,9285
	01.01.2024	3,9785	1,171	170,4879	165,4428	139,1533
АТ «КРЕДОБАНК»	01.01.2022	Не належав до свб				
	01.01.2023	4,0621	0,0614	209,2614	217,4043	166,8552
	01.01.2024	3,7531	0,4191	257,3776	374,5537	249,5434
Акціонерний банк «Південний»	01.01.2022	0,8772	7,4445	191,3966	240,7393	161,1975
	01.01.2023	1,2330	2,9516	242,0378	242,0412	180,9285
	01.01.2024	4,5863	1,4802	286,7892	223,2746	219,4151
АТ «ПУМБ»	01.01.2022	2,6088	0,0339	173,2597	211,0636	126,8631
	01.01.2023	0,3619	0,2250	248,6235	328,2447	148,8515
	01.01.2024	4,2302	2,2926	232,1630	394,8846	191,3437
АТ «УКРСИББАНК»	01.01.2022	4,4362	0,0162	253,7014	220,2725	171,6300
	01.01.2023	2,1623	1,2060	307,6355	286,7259	327,3504
	01.01.2024	2,6010	1,0017	289,2903	242,2817	338,2346
АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»	01.01.2022	Не належав до свб				
	01.01.2023	3,3382	0,0000	228,9186	216,6505	184,5077
	01.01.2024	2,444	0,3671	277,0697	297,0263	345,2325
АБ «УКРГАЗБАНК»	01.01.2022	3,9270	0,8249	166,0401	146,6489	129,7397
	01.01.2023	2,3571	0,1318	142,7336	167,1440	113,8949
	01.01.2024	1,2845	0,2695	189,7836	217,6919	139,1796
АТ «ОТП БАНК»	01.01.2022	0,0987	0,0743	156,9780	177,6837	131,9054
	01.01.2023	0,2901	1,1369	258,4908	246,9241	171,1896
	01.01.2024	1,7921	2,2318	257,8735	302,1892	237,2654
АТ «Ощадбанк»	01.01.2022	134,2071	2,5192	257,9796	149,6169	180,2006
	01.01.2023	214,8190	0,0334	312,4279	241,3965	177,3917
	01.01.2024	185,3198	0,0757	280,2822	314,6141	199,4815
АТ КБ «ПриватБанк»	01.01.2022	86,4612	1,1811	258,8487	200,3644	156,5656
	01.01.2023	92,5844	1,3178	311,0103	260,1445	182,2410
	01.01.2024	88,7571	0,6985	462,8319	266,0898	185,2109
АТ «А-БАНК»	01.01.2022	5,5277	6,6069	695,0310	434,3076	118,0136
	01.01.2023	0,9292	1,2286	1 206,8292	457,1159	178,8065
	01.01.2024	0,1062	2,6363	939,1778	502,2067	176,7858
АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»	01.01.2022	0,3851	0,1301	311,9346	376,4571	115,1655
	01.01.2023	0,9026	0,0000	540,4163	741,2126	195,5444
	01.01.2024	0,3333	1,9628	379,2404	555,7972	188,2769
АТ «СЕНС БАНК»	01.01.2022	8,8310	0,6427	193,7731	444,1688	121,8992
	01.01.2023	3,6768	2,4491	311,2750	471,6743	109,2852
	01.01.2024	1,1686	2,0319	432,1447	635,4579	180,3417
Середнє значення свб	01.01.2022	19,5767	1,5835	251,4765	249,2845	137,4648
	01.01.2023	27,9812	0,9209	334,8939	322,0878	171,5113
	01.01.2024	20,3255	1,1857	334,137	332,9361	212, 7077

Джерело: складено авторами за даними [8].

Протягом 2022–2024 рр. норматив Л13-1 знаходився в межах норми практично в усіх свб, окрім найпопулярніших спеціалізованих ощадних банків: АТ «Ощадбанк» та АТ КБ «ПриватБанк», де значення перевищували норматив у десятки разів за останні 3 роки. Таке значне перевищення вказує на те, що ці банки мають великий запас основного капіталу порівняно з їхніми активами, що робить їх надзвичайно стійкими до фінансових потрясінь. Це може бути результатом обмеженої кредитної активності або обережного підходу до надання кредитів, особливо в умовах підвищених ризиків.

Протягом аналізованого періоду значення нормативу Л13-2 відповідали вимогам по всіх банках. Проте показники Л13-2 варіюються залежно від банку. У більшості банків спостерігається коливання показника, проте до 2024 року багато хто з них демонструє стабільність та зростання, що свідчить про готовність протистояти зовнішнім шокам.

Протягом аналізованого періоду показники LCR_{вв} демонструють позитивну динаміку, що свідчить про здатність банків ефективно управляти ліквідністю.

Показники LCR_{ів} також залишаються на високому рівні, демонструючи стабільність банківської системи в умовах зовнішніх шоків. Наприклад, у «Ощадбанк» показник зростає з 149,6169 у 2022 році до 314,6141 у 2024 році, що свідчить про покращення ліквідності. Проте в «Укрексімбанк» у 2024 році спостерігається різке зниження показника до 163,3814, що може бути ознакою проблем у забезпеченні ліквідності на внутрішньому рівні.

Всі банки мають позитивну динаміку NSFR протягом аналізованого періоду, що вказує на покращення їхніх позицій щодо забезпечення стійкого фінансування. Це особливо помітно у таких банках, як «Кредобанк» та «ОТП Банк», які досягли високих рівнів NSFR, що може свідчити про успішне управління довготривалими ресурсами.

Отже, системно важливі банки України адаптуються до змін на міжнародних фінансових ринках та покращують свої показники стійкості, що допомагає їм зберігати стабільність в умовах світових фінансових коливань.

Світові фінансові та валютні коливання мають значний вплив на українську банківську систему, особливо в умовах війни. Зростання волатильності на глобальних ринках та коливання валютних курсів підсилюють ризики для банків, що проявляється у їхній необхідності збільшувати ліквідність та капіталізацію. Банки також змушені адаптуватися до зростання вартості зовнішнього фінансування та змін у доступності кредитних ресурсів на міжнародних ринках [9].

Незважаючи на труднощі, пов'язані з війною та глобальними фінансовими потрясіннями, банківська система України залишається здатною до підтримки своїх операцій і виконання зобов'язань перед клієнтами.

Інфляція як одне із поширених світових коливань впливає на банківську систему через зміну ліквідності, вартості активів і зобов'язань, а також через ризики валютних та кредитних ставок. В умовах високої інфляції та економічної нестабільності банки можуть мати труднощі з управлінням ризиками й забезпеченням стабільності.

Проаналізуємо рівень інфляції в Україні протягом 2019–2024 рр. (рис. 3).

*Примітка: дані за 2024 рік подані за 7 місяців.

Рисунок 3. Динаміка рівня інфляції в Україні 2019–2024 рр., %*

Джерело: складено авторами за даними [10].

2019–2020 роки (104,1% і 105%) характеризуються відносно стабільною інфляцією в межах 4–5%. 2021 рік показує значне зростання до 110%, що свідчить про економічні труднощі, спричинені як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. 2022 рік має найвищий показник інфляції – 126,6%, що пов'язане з різкими змінами економічних умов, включно з війною, девальвацією гривні та іншими кризовими явищами. 2023–2024 роки демонструють стабілізацію на рівні близько 105% та 104,3%, що свідчить про часткове відновлення економічної ситуації та адаптацію ринку до нових умов.

Середнє значення інфляції протягом аналізованого періоду 109,1%. Це досить високий показник, особливо порівняно з інфляцією в розвинених країнах, де цей показник зазвичай коливається в межах 1–3% на рік. Пік інфляції на рівні 126,6% пов'язаний з початком активних бойових дій та їх ескалацією. Це вплинуло на девальвацію національної валюти, зростання цін на імпорتنі товари, а також на дефіцит товарів на внутрішньому ринку. Глобальна економічна нестабільність, викликана пандемією covid-19, також вплинула на зростання інфляції, але основним фактором для України залишаються військові дії. Світові ціни на енергоносії, зерно та інші товари також значно зросли через глобальну нестабільність, що тільки підсилює внутрішній інфляційний тиск. Міжнародна підтримка у вигляді фінансової допомоги та санкцій проти Росії частково допомогла стабілізувати економічну ситуацію, але ці фактори не змогли повністю нейтралізувати вплив війни на інфляцію.

Отже, високий рівень інфляції в Україні за останні роки є наслідком як внутрішніх, так і глобальних факторів, серед яких ключову роль відіграє війна. Відновлення економіки та повернення до стабільного рівня інфляції потребуватиме значних зусиль, у тому числі й міжнародної спільноти. Стабільність і розвиток банківської системи значною мірою залежать від обсягів міжнародних торговельних потоків, а також від економічних і політичних умов на глобальному рівні. Водночас банківська система забезпечує необхідну інфраструктуру для здійснення міжнародної торгівлі, від кредитування і валютних операцій до управління ризиками та проведення міжнародних розрахунків.

Тому розглянемо зовнішньоторговельний баланс України протягом 2019–2023 рр. (рис. 4).

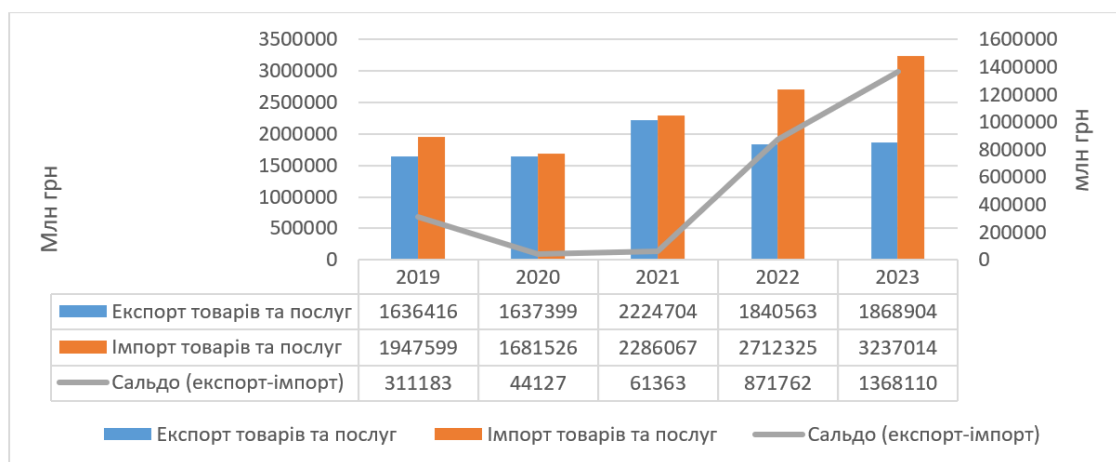

Рисунок 4. Зовнішньоторговельний баланс України протягом 2019–2023 рр., млн грн*

Джерело: складено авторами за даними [11, 12].

У 2019 році спостерігався дефіцит зовнішньоторговельного балансу (сальдо -311183 млн грн). Це свідчило про більший обсяг імпорту порівняно з експортом.

У 2020 році, у зв'язку з всесвітнім поширенням пандемії covid-19, імпорт суттєво зменшився, що призвело до зниження дефіциту торгового балансу (до -44127 млн грн). Це було пов'язано з падінням попиту на імпорتنі товари через економічний спад.

Різке зростання як експорту, так і імпорту у 2021 році можна пояснити частковим відновленням глобальної економіки після covid-19, підвищенням цін на сировинні товари та стабільною роботою аграрного сектора України. Проте дефіцит торгового балансу зберігався на рівні -61363 млн грн.

Значне зростання дефіциту торгового балансу в 2022 році (-871762 млн грн) і ще більше його збільшення у 2023 році (-1368110 млн грн) зумовлено переважно військовими діями в Україні, які негативно вплинули на експорт, спричинили руйнування виробничих потужностей та зменшили доступ до міжнародних ринків. Водночас імпорт зростає через необхідність забезпечення економіки ресурсами, включаючи енергоносії та військову допомогу. Війна також спричинила девальвацію гривні, перебої в ланцюгах постачання, які вплинули на імпорт.

Війна зруйнувала значну частину економічної інфраструктури, обмеживши експорт і створивши нові ризики для банківської системи: кредитні, валютні, операційні. Валютні коливання, інфляція та ризики неплатежів ускладнили роботу банків, які водночас фінансували імпорт, зокрема військової допомоги. Пандемія covid-19 і війна призвели до значного дефіциту торгового балансу, а банки забезпечували стабільність міжнародних розрахунків і управління валютними ризиками.

Аналіз міжнародних торговельних потоків показує, що зовнішня торгівля України значно залежить від геополітичних умов, зокрема від наслідків війни, санкцій та економічної інтеграції з ЄС. Для забезпечення стабільного економічного зростання важливо розвивати нові ринки, зменшувати залежність від імпортованих енергоресурсів та підтримувати високий рівень конкурентоспроможності експорту.

Порівняємо сальдо зовнішньоторговельного балансу України з номінальним ВВП протягом 2019–2023 рр. (рис. 5).

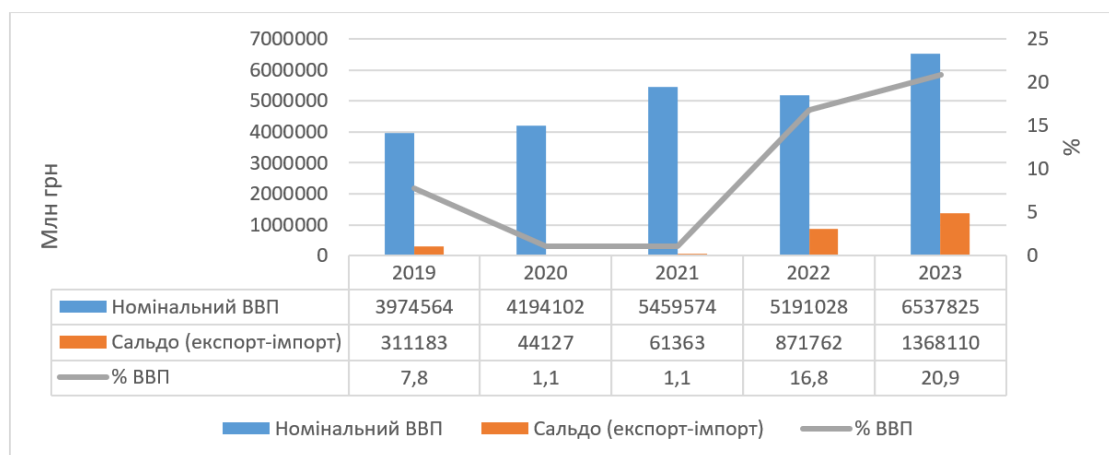

Рисунок 5. Динаміка номінального ВВП та сальдо зовнішньоторговельного балансу України з 2019–2023 рр.*

Джерело: складено авторами за даними [12].

Аналіз показує, що за період 2019–2023 років на економіку України значно вплинули пандемія covid-19 та війна. Попри початкове зростання ВВП у 2020–2021 роках і скорочення дефіциту торгівлі завдяки ефективним заходам уряду та банків, у 2022 році війна призвела до різкого зростання торгового дефіциту. Це негативно позначилося на ВВП та створило значне навантаження на банківську систему, яка продовжує підтримувати економіку, забезпечуючи фінансування та управління ризиками. Зростання дефіциту торгівлі, що сягнуло 20,9% від ВВП у 2023 році, підкреслює серйозний тиск на економіку та необхідність подальших стабілізаційних заходів.

Банківська система України, як і інші фінансові системи світу, піддається ризикам від світових фінансових коливань. Для захисту від негативного впливу валютних коливань, інфляції та змін у міжнародних торговельних потоках можна застосувати кілька рекомендацій (табл. 2).

Таблиця 2. Рекомендації для захисту від негативного впливу світових фінансових коливань*

Посилення валютного резерву	Збільшення міжнародних резервів Контроль за платіжним балансом
Управління валютними ризиками	Хеджування валютних ризиків Запровадження фінансових інструментів: форвардні контракти, ф'ючерси та опціони
Диверсифікація активів	Інвестиції в стабільні активи Підтримка збалансованого портфеля
Контроль за кредитною політикою	Обмеження кредитування в іноземній валюті Підвищення вимог до позичальників
Розроблення кризового плану	Створення планів дій на випадок фінансових криз Регулярні стрес-тести
Зміцнення капітальної бази банків	Підвищення рівня капіталізації Оптимізація активів
Підтримка ліквідності	Посилення управління ліквідністю Впровадження цифрових технологій
Адаптація до змін у міжнародних регуляторних вимогах	Відповідність міжнародним стандартам Співпраця з регуляторами
Зниження залежності від імпортованих енергоресурсів	Розвиток внутрішніх ресурсів. Енергозбереження
Підтримка міжнародної торгівлі та інвестицій	Зміцнення експортних секторів Розширення торгових зв'язків

Джерело: складено авторами за даними [14].

Упровадження цих заходів допоможе банківській системі України зменшити вплив світових фінансових коливань і забезпечити стабільність у періоди економічної невизначеності.

Висновки. Війна в Україні створює значний ризик для світових фінансових ринків, зумовлюючи підвищення коливань на фондових і валютних ринках, а також загострення геополітичної невизначеності. Одним із найсерйозніших наслідків війни є енергетична криза, викликана збоєм у постачанні нафти і газу, особливо в Європі, де залежність від російських енергоресурсів є суттєвою. Це призвело до різкого зростання цін на енергоносії та посилення інфляційного тиску в багатьох країнах світу. Водночас війна на території України спричинила порушення глобальних ланцюгів постачання, що посилює дефіцит деяких товарів, таких, як зерно та метали, і підвищило їхні ціни на

світових ринках. Усі ці фактори створюють суттєвий тиск на світову економіку, сповільнюючи економічне зростання і збільшуючи ймовірність фінансової нестабільності в окремих регіонах і секторах. Війна в Україні також призводить до зростання витрат на оборону в багатьох країнах, що може вплинути на бюджетні дефіцити та збільшити державні борги. Сукупно ці ризики можуть суттєво змінити економічний ландшафт на глобальному рівні, створюючи додаткові виклики для фінансових ринків, міжнародної економічної стабільності та банківської системи зокрема.

Світові фінансові коливання, в свою чергу, мають значний вплив на фінансову стабільність банківської системи України, створюючи ризики, які потребують ефективного управління. Головними проблемами для банків залишаються: складність прогнозування валютних коливань, нестійкий рівень інфляції та від'ємне сальдо у міжнародних торговельних потоках. Висока волатильність курсу призводить до значних збитків, які важко передбачити або компенсувати, що ставить під загрозу фінансову стійкість банків та їхню здатність надавати послуги клієнтам на стабільних умовах. Висока інфляція разом із від'ємним сальдо міжнародних торговельних потоків створюють складний комплекс ризиків для банківської системи. З одного боку, нестабільна інфляція підвищує вартість позик і знижує купівельну спроможність, з іншого, – від'ємне сальдо посилює тиск на валютний курс і підвищує вартість імпортованих товарів. Загалом для успішного функціонування в умовах сучасної світової економіки українські банки повинні адаптувати свої стратегії до нових викликів, активно управляючи ризиками та впроваджуючи інноваційні рішення.

Conclusions. Ukrainian banks are largely dependent on international financial markets, which makes them vulnerable to global economic crises, currency fluctuations and changes in interest rates. To maintain stability in the face of global challenges, banks must review their financial strategies, including increasing liquidity, diversifying assets and managing currency risks. Effective banking regulation and compliance with international standards are critical to making banks more resilient to global financial fluctuations. The hostilities in Ukraine significantly worsened the economic situation, increasing inflation and currency risks, which put additional pressure on the banking system. To protect against the negative impact of global financial fluctuations, measures such as strengthening currency reserves, implementing crisis plans, and increasing the level of capitalization of banks are necessary. In general, to ensure the stability of the banking system in the face of global challenges, it is important to implement comprehensive measures aimed at increasing the effectiveness of risk management and strengthening financial stability.

Список використаних джерел

1. Сус Л. В. Сучасні тенденції розвитку світової банківської справи. *Ефективна економіка*. 2018. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/41.pdf (дата звернення: 13.08.2024).
2. Харабара В., Грешко Р., Харабара В. Світові тренди банківських інновацій та технологій. *Journal of Scientific Papers Social development & Security*. 2023. No. 13 (5). P. 93–101. URL: https://www.researchgate.net/publication/376196336_Svitovi_trendi_bankivskih_innovacij_ta_tehnologij (дата звернення: 13.08.2024). DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.5.10>
3. Березовик В. М., Свистун А. О., Хмеловський Т. Г. Вплив глобальних фінансових тенденцій на стабільність банківського сектору України. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. No. 8. URL: <https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/37> (дата звернення: 13.08.2024).
4. Мещеряков А., Боденчук Л., Ліганенко І., Рибак О., Лобунець Т. Тенденції розвитку банківської системи України в умовах воєнних дій та глобалізаційних впливів. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2023. No. 3 (50). P. 8–22. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3993/3837> (дата звернення: 13.08.2024).

5. Стечишин Т. Б., Дідик М. М. Забезпечення стабільності банківської системи в умовах фінансової кризи. *Економіка і суспільство*. 2018. No. 16. P. 808–817. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/123.pdf (дата звернення: 13.08.2024).
6. Петик Л. О., Нурієва В. Р. Управління валютними ризиками банківських установ в сучасних умовах. *Прийзовський економічний вісник*. 2023. No. 4 (36). P. 86–91. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2023/4_36_ukr/16.pdf (дата звернення: 13.08.2024).
7. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют (середній за період). *Національний банк України*: офіційний веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerates> (дата звернення: 13.08.2024).
8. Основні показники діяльності банків. Пруденційні нормативи та ліміти відкритої валютної позиції (у розрізі банків). *Національний банк України*: офіційний веб-сайт. URL: https://bank.gov.ua/files/Exchange_g.xls (дата звернення: 13.08.2024).
9. Правдиківська І., Дорошенко Н. Вплив війни на банківську систему України. *Молодий вчений*. 2022. No. 9 (109). P. 150–153. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5583>
10. Індекс інфляції в Україні. *Мінфін*: веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/> (дата звернення: 13.08.2024).
11. Економічна статистика/Зовнішньоекономічна діяльність. *Державна статистика України*: офіційний веб-сайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm.
12. Експорт та імпорт України. *Мінфін*: веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/> (дата звернення: 13.08.2024).
13. Руцишин Н. М., Пелех О. Р., Козак А. Р., Криворучко Н. М. Сучасний стан банківської системи України та перспективи її розвитку. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2024. № 75. С. 27–36. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1512/1423> (дата звернення: 13.08.2024).
14. Крилова О. В., Федорова О. Г., Маковін І. В. Перспективи розвитку банківського бізнесу України в умовах глобальних викликів. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2022. С. 97–103. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2022/3/EV20223_097-103.pdf (дата звернення: 13.08.2024). DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/79.097>

References

1. Cus L. V. (2018) Suchasni tendenciji rozvytku svitovoji bankivskojji spravy [Modern trends in the development of world banking]. *Efektivna ekonomika*, No 4. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/41.pdf (accessed: 13 August 2024).
2. Kharabara V., Ghreshko R., Kharabara V. (2023) Svitovi trendy bankivskykh innovacij ta tekhnologij [Global trends in banking innovations and technologies]. *Journal of Scientific Papers Social development & Security*, vol. 13, no. 5, pp. 93–101. Available at: https://www.researchgate.net/publication/37619_6336_Svitovi_trendi_bankivskih_innovacij_ta_tekhnologij (accessed: 13 August 2024). DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.5.10>
3. Berezovyyk V., Svystun A., Khmelovskyy T. (2024) Vplyv globalnykh finansovykh tendencij na stabilnistj bankivskojgo sektoru Ukrajiny [The influence of global financial trends on the stability of the banking sector of Ukraine]. *Zdobutky ekonomiky: perspektyvy ta innovacii*, no. 8. Available at: <https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/37> (accessed: 13 August 2024).
4. Meshherjakov A., Bodenchuk L., Lighanenko I., Rybak O., Lobunecj T. (2023) Tendenciji rozvytku bankivskojji systemy Ukrajiny v umovakh vojennykh dij ta globalizacijnykh uplyviv [Trends in the development of the banking system of Ukraine in the conditions of military actions and globalization influences]. *Finansovo-kredytna dijalnistj: problemy teoriji ta praktyky*, no. 3 (50), pp. 8–22. Available at: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3993/3837> (accessed 13 August 2024).
5. Stechyshyn T. B., Didyk M. M. (2018) Zabezpechennja stabilnosti bankivskojji systemy v umovakh finansovoji kryzy [Ensuring the stability of the banking system in the conditions of the financial crisis]. *Ekonomika i suspilstvo*, no. 16, pp. 808–817. Available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/123.pdf (accessed: 13 August 2024).
6. Petyk L. O., Nurijeva V. R. (2023). Upravlinnja valjutnymy ryzykamy bankivskykh ustanov v suchasnykh umovakh [Management of currency risks of banking institutions in modern conditions]. *Pryazovskij ekonomichnyj visnyk*, no. 4 (36), pp. 86–91. Available at: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2023/4_36_ukr/16.pdf (accessed: 13 August 2024).
7. Oficijnyj kurs ghryvni shhodo inozemnykh valjut (serednij za period) [Official exchange rate of the hryvnia against foreign currencies (average for the period)]. *National Bank of Ukraine: official website*. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerates> (accessed: 13 August 2024).
8. Osnovni pokaznyky dijalnosti bankiv. Prudencijni normatyvy ta limity vidkrytoji valjutnoji pozycji (u rozrizi bankiv) [Main indicators of bank activity. Prudential regulations and limits of open currency position (by banks)]. *National Bank of Ukraine: official website*. Available at: https://bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls (accessed: 13 August 2024).

9. Pravdykovsjka I., Doroshenko N. (2022) Vplyv vijny na bankivsjku systemu Ukrajinj [The impact of the war on the banking system of Ukraine]. *Molodyj vchenyj*, no. 9 (109), pp. 150–153. Available at: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5583> (accessed: 13 August 2024).
10. Indeks infljacji v Ukrajinj [Inflation index in Ukraine]. Minfin: website. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/> (accessed: 13 August 2024).
11. Ekonomichna statystyka. Zovnishnjoekonomichna dijalnistj [Economic statistics. Foreign economic activity]. State statistics of Ukraine: official website. Available at: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (accessed: 13 August 2024).
12. Eksport ta import Ukrajinj [Export and import of Ukraine]. Minfin: website. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/> (accessed: 13 August 2024).
13. Rushhyshyn N. M., Pelekh O. R., Kozak A. R., Kryvoruchko N. M. (2024) Suchasnyj stan bankivsjkoi systemy Ukrajinj ta perspektyvy jiji rozvytku [The current state of the banking system of Ukraine and prospects for its development]. *Visnyk Ljvivsjkogho torghoveljno-ekonomichnogho universytetu. Ekonomichni nauky*, no. 75, pp. 27–36. Available at: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1512/1423> (accessed: 13 August 2024).
14. Krylova O. V., Fedorova O. Gh., Makovin I. V. (2022) Perspektyvy rozvytku bankivsjkogho biznesu Ukrajinj v umovakh ghlobalnykh vyklykiv [Prospects for the development of the banking business of Ukraine in the conditions of global challenges]. *Ekonomichnyj visnyk Dniprovsjkoji politekhniki*, no. 3, pp. 97–103. Available at: https://ev.nmu.org.ua/docs/2022/3/EV20223_097-103.pdf (accessed: 13 August 2024). DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/79.097>